

เทศน์เช้า วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๒

พระอาจารย์สงบ มนัสสุนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมะนะ วันนี้วันพระ วันพระ วันโกน ชาวพุทธเราแสวงหาบุญกุศล ทำไม่ต้อง
แสวงหาบุญกุศล เพราะบุญกุศลเราเต็มหัวใจของเราอยู่แล้วทำไม่ต้องแสวงหา คำว่า
“แสวงหา” นะ

เราปลูกต้นไม้ เวลาต้นไม้เวลามันแล้ง เวลามันแห้งมันเฉา มันตายไป พวกฆราวาส พระ
เราไปทำดอกจันทน์ ทำดอกจันทน์เพื่อรดน้ำต้นไม้ ถ้ามันได้รับน้ำก็เหมือนมันฟื้นพุ้ยขึ้นมา มัน
แตกใบอ่อน มันไม่ตาย นี่พูดถึงเวลาถ้าได้รดน้ำพรวนดิน ต้นไม้มันเจริญงอกงาม

หัวใจของเราก็เหมือนกัน ถ้าหัวใจของเรา คนเรามีศรัทธามีความเชื่อของเรา ถ้ามี
ศรัทธาความเชื่อของเรา เราเกิดเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนานะ ตั้งแต่พ่อแม่ปู่ย่าตา
ยายของเรานับถือพระพุทธศาสนา

เวลานับถือพระพุทธศาสนา ถ้าพ่อแม่เป็นธรรม พ่อแม่ปู่ย่าตายายในบ้านเป็นธรรม
ลูกเต้ามีความอบอุ่น ถ้าพ่อแม่เราลำเอียง ทุกคนมันจะไม่มีความสุข ถ้าไม่มีความสุข เห็นไหม

พ่อแม่ปู่ย่าตายายนับถือพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาสอนเรื่องทำตามหน้าที่ หน้าที่
ของพ่อแม่ปู่ย่าตายายก็ทำหน้าที่ของท่าน เราเป็นเด็กเป็นน้อยเราก็ทำหน้าที่ของเรา ทำหน้าที่
ของเรา เรามีการศึกษา เราแสวงหา เราหางานทำของเรา

ถ้าเราหางานทำของเรา เรายืนโดยตัวของเราเองได้ เวลาพ่อแม่มีความสุข ก็เพราะลูก
ประสบความสำเร็จ ถ้าประสบความสำเร็จ ประสบความสำเร็จทางอะไร ประสบความสำเร็จมี
หน้าที่การงาน

ถ้ามีหน้าที่การงาน ถ้าลูกเต้ามีความสุข พ่อแม่ก็มีความสุขไปด้วย เวลาพ่อแม่ปู่ย่าตา
ยายเจ็บไข้ได้ป่วย ถ้าลูกหลานมันเป็นธรรมๆ เป็นธรรมมันคุ้มมันแล เด็กกตัญญู เด็กกตัญญูเข็ด

ชี้ชัดเยี่ยมพ่อแม่ปู่ย่าตายาย ถ้าเขาทำของเขาได้ เขาทำของเขาได้เพราะจิตใจเขาเป็นธรรมไง เวลาเขาเป็นธรรมเขาทำแล้วเขาชื่นใจของเขา มันอบอุ่นของเขา อยู่ในบ้านกอดกันแล้วก็มี ความสุขๆ เห็นไหม นี่ไง รดน้ำพรวนดินๆ

แต่ถ้ามันไม่รดน้ำพรวนดิน พระพุทธศาสนาเรามีของเราอยู่แล้ว ทำไมต้องชวนชวายเป็นของเรา คนที่ไปวัดไปวาคนที่มามีปัญหา เราเป็นคนที่มัญญกุศล เราจะอยู่ที่ไหนก็ได้...อยู่ด้วยความ แห้งแล้ง อยู่ด้วยความแห้งแล้งนะ เดี่ยวมันก็เฉา เดี่ยวมันก็เฉา เดี่ยวมันก็เหงา เดี่ยวมันก็หงอย

นี่ไง วันนีวันพระ วันพระ ดุสิต พระเรามาลงอุโบสถๆ แม้แต่พระเรายังต้องตื่นตัวอยู่ ตลอดเวลา การลงอุโบสถคือการสวดปาฏิโมกข์ การบอกธรรมและวินัยๆ

พระในสมัยพุทธกาล พระได้ภาษาบาลี เวลาสิ่งใดข้อไหนผิดเขาสะกิดกันได้ พอเสร็จ แล้วเขาจะปลงอาบัติๆ

ในปัจจุบันนี้เราปลงอาบัติกันก่อน ปลงอาบัติเสร็จแล้วเราลงปาฏิโมกข์กัน เราลงปาฏิโมกข์กันเพื่อความตื่นตัว เพราะการตรวจสอบในความผิดพลาดของเราเพื่อความมั่นคงของเรา

นี่ไง ธรรมและวินัยเป็นศาสดาของเธอ เป็นศาสดา เป็นแนวทาง

ดูพระ พระเป็นทางที่กว้างขวาง เวลาทำภารกิจเสร็จแล้ว ๒๔ ชั่วโมงนะ ภาวนาทั้งวันทั้งคืนเลย เวลาครูบาอาจารย์ที่ดีๆ

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสั่งพระอานนท์ไว้ “อานนท์เธอบอกเขานะ ปฏิบัติบูชาเราเถิด ปฏิบัติบูชาเราเถิด”

การปฏิบัติบูชา การเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา คนคนนั้นจะมีโอกาสค้นคว้าหาใจของตนเจอ หน้าที่ของพระๆ งานของพระๆ ไง

ในครอบครัวของเรา ปู่ย่าตายายของเราเป็นผู้เฒ่า เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ ใครมีสิ่งใดมีความทุกข์ความยากขึ้นมากก็มาจำพัน ปู่ย่าตายายของเราที่ปลอบประโลมใจ “เราเป็นมาแล้ว เราเป็นมาแล้ว” เห็นไหม เวลาปู่ย่าตายายของท่านผ่านโลกมาก่อน

นี่เง เวลาพ่อแม่ของเราเป็นวัยทำงาน เป็นผู้คุ้มครองดูแล เราเป็นเด็กน้อยเราก็มีการศึกษา ทำหน้าที่การงานของเรา

หน้าที่ของพระๆ หน้าที่ของพระ การประพฤติปฏิบัติ การประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเพื่ออะไร ศากยบุตร ศากยบุตรพุทธชินโรสโง เวลาบวชมาแล้วเป็นสมมุติสงฆ์ เป็นบุตรขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเง ถ้าประพฤติปฏิบัติขึ้นมาถ้าจิตมันสงบเข้ามาเห็นพุทธะ

เห็นพุทธะคือจิตสงบ เวลาเห็นพุทธะ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน เวลาผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ผู้ตื่น ผู้เบิกบานนั้นเงเอาไปทำหน้าที่การงาน เอาไปแสวงหา เอาไปทำวิปัสสนา เอาไปชำระล้างกิเลส

ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ไม่ใช่ผู้หลับใหล กินเหล้าณะธรรมเมา เมาแอลกอฮอล์ “โอย! นิพพาน นิพพาน” มันเมาแอลกอฮอล์ เมาแอลกอฮอล์ “โอย! นิพพานเป็นเช่นนี้เอง ขออีกสองขวด”

ถ้าจิตใจมันมีแต่สัญญาอารมณ์ทั้งนั้น ศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามา คีล & คีล & นะ คีล & มันมีขอบเขตอยู่แล้ว มันไม่ไปแสวงหาสิ่งนั้นอยู่แล้ว ถ้าไม่แสวงหาสิ่งนั้นอยู่แล้ว มีการกระทำขึ้นมา เวลาถ้ามันทำความสงบใจเข้ามา นี่หน้าที่การงานของพระ หน้าที่การงานของพระ ทางที่กว้างขวางๆ เวลาคนที่จะบวชพระ เวลาบวชแล้ว บวชแล้วเราอยากจะทำอะไรขึ้นมา

เวลาเราอยู่ทางฆราวาสมีครอบครัวต้องมีหน้าที่การงานของเรา รับผิดชอบของเรา รับผิดชอบของเราเสร็จแล้ว เสร็จจากหน้าที่การงานแล้วได้สวดมนต์ ได้ภาวนา เข้าต้องรีบตื่นแล้ว สวดมนต์เสร็จแล้วรีบไปทำงานๆ ทำงานเสร็จแล้ว เวลาเหลือแล้วเด็กน้อยค่อยมาภาวนา เพราะอะไร เพราะเราต้องหาอยู่หากินเง หาอยู่หากินเลี้ยงปากเลี้ยงท้องเง

เวลาพระเราภิกษุจารเลี้ยงชีพด้วยปัสัฒัง เวลาเลี้ยงชีพด้วยปัสัฒัง เลี้ยงชีพไว้ทำไม เลี้ยงชีพไว้ประพฤติปฏิบัติเง เพื่อคั่นคว่ำๆ คั่นคว่ำหาหัวใจของตนเง นี่หน้าที่ของพระ

แต่เวลาพระขึ้นมา พระสังฆาธิการ เวลาเขามีวัดมีวา การบำรุงรักษา มันเป็นของของสงฆ์เง เวลาของของสงฆ์เง มันมีนวัตรกรรมมีการกระทำเง

เราก็ โอ! เห็นด้วย แต่ความสุขเช่นนั้นมันจะอยู่ชั่วคราว ความสุขเช่นนั้นที่มันแสวงหาได้เพราะด้วยการทุ่มเท ทุ่มเทด้วยสติด้วยปัญญาของตนขวนขวายมีการกระทำ ความเพียรชอบ ความเพียรชอบ ความวิริยะ ความอดุสสาหะ อย่างนั้นแสวงหา แสวงหาใจของตน

ทั้งๆ ที่เราเกิดมาเป็นมนุษย์นะ ปฏิสนธิจิต ปฏิสนธิจิตเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ เรามาเกิดเป็นคน หัวใจมันมาเกิดปฏิสนธิมาเป็นเราอยู่นี้ มันมาเกิดเป็นเราอยู่ชัดๆ อยู่แน่แหละ แต่เราก็ขวนขวายนี่ไง “ธรรมเมวๆ นิพพานเป็นเช่นนั้นเอง ขอลีกสองขวด” มันก็จะหลับไหล นิพพานเป็นเช่นนั้นเอง

แต่เวลามันหายใจเข้านี่ก็พุท หายใจออกนี่ก็โธ จิตมันสงบเข้าไปแล้วมันเข้าไปพบเห็นใจของตนนะ ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต เวลาจิตมันตื่นตัว จิตมันเบิกบาน จิตมันเข้มแข็งนะ แล้วยกขึ้นสู่วิปัสสนาเป็นหรือไม่

ยกขึ้นสู่วิปัสสนาไม่เป็น ไม่เป็นเพราะอะไร เพราะ “นี่มันมหัศจรรย์ นิพพานเป็นความว่าง นี่มันคือนิพพานเป็นเช่นนั้นเอง”

สัมมาสมาธิ มิจฉาสมาธิ ถ้าเป็นสัมมาสมาธิมันมีสติมีปัญญาของมัน มันรักษาของมัน แล้วถ้ามันนุ่มไปเห็นสติปัญญา ๔ ตามความเป็นจริง

ที่ว่า “แนวทางสติปัญญา ๔ แนวทางสติปัญญา ๔” นกแก้วนกขุนทองทั้งนั้นนะ เวลาพูดนะพูดถูก พูดทางทฤษฎีถูกต้องทั้งนั้นนะ เวลาพูดทางวิชาการใครก็พูดได้

กฎหมาย ประชากรไทยห้ามปฏิเสธว่าไม่รู้กฎหมายไทย แล้วรู้กฎหมายใหม่ เวลาผิดแล้วตำรวจจับ ผิดอะไรๆ อ้าว! ผิดก็มันผิดกฎหมายไง แล้วกฎหมายข้อไหน เราก็ไปต่อสู้อันในศาลไง

นี่ก็เหมือนกัน ธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็กฎหมายๆ ธรรมและวินัยก็รู้ทั้งนั้นนะ แล้วมันเป็นจริงหรือไม่

เวลามันเป็นจริงขึ้นมาละ ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต

วันพระ เวลาเราเป็นฆราวาสญาติโยมนะ เราก็พยายามรดน้ำพรวนดินหัวใจของเรา รดน้ำพรวนดินหัวใจของเราด้วยศรัทธา ด้วยความเชื่อ ด้วยการแสวงหา ให้จิตใจของเราชุ่มชื้น ให้จิตใจของเรามั่นคงด้วยอยู่ได้ ให้จิตใจของเราไม่แห้งแล้งจนเกินไปนัก ไม่ต้องทุกข์เข็ญใจนะ

เวลาทุกข์ ทุกข์หัวใจทั้งนั้นนะ ในสโมสรสันนิบาตทุกดวงใจว่าแห้ว คนที่เกิดมาทุกข์ทั้งนั้น คนที่เกิดมาทั้งหมดตรากตรำด้วยความคิด ตรากตรำด้วยความแบกหาม ทุกข์ทั้งนั้น ออย่ามาเถียง

เว้นไว้แต่เราก็สร้างบุญกุศล รดน้ำพรวนดิน รดน้ำพรวนดินให้หัวใจเรามีความสุขบ้าง แล้วเวลามีความสุขๆ ก็คิดว่าที่นั่นจะมีความสุข ที่นี้จะมีความสุข แสวงหา เวลาแสวงหาไปมันก็หน้าที่ของเรา หน้าที่ของฆราวาสไง แสวงหามาเพื่อดำรงชีพ แสวงหาเพื่อชาติเพื่อตระกูลของเราไง แต่แสวงหา แสวงหาเป็นสมมุติที่ใช้ชั่วคราวไง

สมบัติที่ได้มา เราไม่พลัดพรากจากเขา เขาก็ต้องพลัดพรากจากเราแน่นอน สิ่งที่ได้มาต้องใช้ต้องจ่ายไปมันพลัดพรากจากเราไปแล้ว แต่ถ้ามันใช้จ่ายเก็บไว้สะสมไว้มาก เวลาเราเสียชีวิตไป เราต้องพลัดพรากจากเขา

เราไม่พลัดพรากจากเขา เขาต้องพลัดพรากจากเราไปแน่นอน มันต้องมีการพลัดพรากจากกันอยู่แล้ว แต่การพลัดพรากจากกันโดยการให้สอยเป็นประโยชน์ การพลัดพรากจากไปด้วยคนที่มีสติมีปัญญา

คนเราเกิดมามีสติมีปัญญาสามารถแสวงหาได้มาด้วยทรัพย์สมบัติของเรา ถ้าเราสร้างอำนาจวาสนาบารมีของเรา เราเสียสละเจือจางเพื่อสังคม เราเสียสละเจือจางเพื่อหมู่คณะ เราเสียสละเจือจางเพื่อคนอื่น นั่นนะคือการเสียสละทาน

การเสียสละทาน เสียสละทานขึ้นมาเพื่ออะไร คนที่เสียสละทานได้อย่างนี้แสดงว่าจิตใจเขายิ่งใหญ่ จิตใจเขาต้องมีคุณค่ามากกว่าสิ่งที่เขาเสียสละไปได้

แก้วแหวนเงินทองเป็นของที่มีค่าทั้งนั้น คุณสิ เวลาเขาทำเจตีย์พิพิธภัณฑสถานต่างๆ เขาเสียสละทองคำเป็นกิโลๆ ทองคำมันไม่มีค่าหรือ ทำไมมึงโง่ขนาดนั้น ทองคำไม่รู้จักเก็บไว้

แต่ทองคำมันก็เป็นทองคำ ทองคำไม่มีชีวิต ทองคำมันเป็นแร่ธาตุ ทองคำมันไม่รู้ตัวไม่รู้ตัว
ไปกับใครทั้งสิ้น แต่คนที่มึสติมีปัญญาเขาแสวงหาของเขามา เขาเสียสละสิ่งนี้ไปเพื่อเป็น
ประเพณีวัฒนธรรม เพื่อเป็นวัตถุประสงค์ เป็นวัตถุประสงค์ เป็นเจตีย์ในที่สามแยกสี่แยกให้คนได้เคารพบูชา
ในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

ใครได้ระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ด้วยสิ่งที่เราได้เสียสละวัตถุนั้นไป เราเป็น
ชนวน เราเป็นต้นเหตุให้เขาได้ทำคุณงามความดี เราเป็นชนวนเป็นต้นเหตุให้เขาได้ขุดได้รดน้ำ
พรวนดินใจของเขา ในใจของเขาได้รดน้ำพรวนดินของเขา เขาก็ได้บุญกุศลของเขาก็ตื่นตัวของ
เขา

แต่ของเราจิตใจที่เราเหนือกว่า เราได้เสียสละสิ่งนั้นไปเพื่อประโยชน์กับเขาๆ นี่ไง บุญไ
มันเกิดจากหัวใจของตบใจ นี่มันเกิดจากหัวใจของตบ เพราะจิตใจมันยิ่งใหญ่มันถึงได้เสียสละ
สิ่งนั้นได้ไง เพราะมันมีคุณค่ามากกว่าสิ่งนั้นมันถึงทำสิ่งนี้ได้

แต่ถ้าจิตใจที่มันไม่ยิ่งใหญ่หามาเกือบเป็นเกือบตาย ของกูๆ ของกูถ้าใช้ประโยชน์ ได้
เป็นประโยชน์กับชีวิตก็ดียังดีนะ ดูเศรษฐีขึ้นเห็นยวบางคน ของกูๆ ไม่กินไม่ใช่ ไม่ทำอะไรเลย แล้ว
ไม่ได้ประโยชน์อะไรเลย หามาเก็บไว้ให้มันทำลายตัวเองนะ โตเทยยพราหมณ์ โตเทยย
พราหมณ์ทรัพย์สมบัติมหาศาล เวลาตายไปเกิดเป็นหามาเข้าทรัพย์สมบัติของตน โตเทยย
พราหมณ์ โตเทยยพราหมณ์อยู่ในพระไตรปิฎก นี่เวลาคนที่ไม่มีสติปัญญา

ถ้ามีสติปัญญานะ เราทำบุญกุศลของเรา วันพระ เราจะมารดน้ำพรวนดินหัวใจของเรา
ให้มันชุ่มชื้นให้มันแจ่มใส ทุกข์มันก็ทุกข์เป็นเรื่องธรรมดา ทุกข์เป็นเรื่องธรรมดา เวลาเข้าสาย
บายเย็น เข้าพระอาทิตย์ขึ้นมันก็อบอุ่นเป็นธรรมดา พอเที่ยงวันมันก็ร้อน พอบายไปมันก็ค่อย
ไป เวลาความทุกข์มันเกิดขึ้นมันเรื่องธรรมดา ธรรมดาเพราะอะไร

เพราะว่าคนเรามีธาตุ ๔ และขันธ์ ๕ ทุกข์ ผู้รู้ สิ่งที่ถูกรู้ คนเรา จิต ธรรมชาติของมัน มันรู้
ในตัวมันเอง แต่มันจะรู้ออกมามันต้องมีสิ่งที่ถูกรู้ ถูกรู้คือสัญญาคือความจำ ชอบหรือชัง สิ่ง
ที่ถูกรู้ไง ถ้ามันไปรู้ในชอบมันก็ดีใจ ไปรู้ในชังมันก็ทุกข์ใจ มันก็เหมือนเข้าสายบายเย็น อากาศมัน
เกิดขึ้น แต่ถ้ามีสติปัญญารู้เท่าทันมัน มันก็ไม่ทุกข์จนเกินไป

สิ่งที่มันมีอยู่แล้วๆ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระอรหันต์นะ ท่านก็มี
ความรู้สึกนึกคิดเหมือนกัน แต่ท่านไม่ไปพัวพันไง ถ้าท่านไม่มีความรู้สึกนึกคิด ท่านจะจำ
สามเณรรักษาได้หรือ ท่านจำลูกเมียได้หมด ท่านเป็นพระอรหันต์ ท่านเป็นศาสดา นี่ท่านทำเป็น
แบบอย่าง ภารา หเว ปญฺจกฺขนฺธา ภาระเป็นหน้าที่ ชั้นที่ ๕ เป็นหน้าที่รับผิดชอบ

ไอ้ของเราเป็นขันธ์มาร มันเป็นมาร ความคิดเป็นมาร เป็นมาร เป็นเปรต เป็นผี เป็น
ความกดดันในใจ

ถ้าเรามีสติปัญญา เรารู้เท่าทันมันแล้วความทุกข์มันก็เบาบางลง ทุกข์เพราะอะไร ทุกข์
เพราะมึงยึดมัน ทุกข์เพราะว่ามึงพอใจมึงคิดเอง ทุกข์เพราะมึงคิดของมึงไปเอง

แต่เวลาถ้ามันมีสติปัญญา เราก็คิดเหมือนกัน แต่ เฮ้ย! มันเป็นอย่างนั้นหรือ มันเป็นจริง
หรือ ถึงมันเป็นจริงก็ไม่ใช่เรื่องของเรา เห็นไหม มันเบาบางลงถ้ามีสติปัญญาเท่าทันมัน นี่คือ
การฝึกหัดหัวใจของตน

รดน้ำพรวนดินหัวใจของเราให้ชุ่มแข็งขึ้นมา ถ้ามันชุ่มแข็งขึ้นมาได้ คนเราไม่รู้เห็นอู้ได้
จะมาภาวนาได้อย่างไร

นี่ก็เหมือนกัน เราจะภาวนากี่วัน จากไปวัดไปวา วัดไปทำไม พระบวชมาตั้งแต่เด็กจน
เป็นผู้ใหญ่ บวชมาทำไม เอ๊ะ! พระมีความสุขหรือ ข้าวก็กินหนเดียว อดอาหารอีกต่างหาก พระ
มีความสุขหรือ

เออ! ก็มาลองดูสิ เวลามีความสุข ความสุขจากใจนี้ไง ขบขันทุกวัน แต่มันจะฉันบ้างไม่
ฉันบ้างไม่เห็นเป็นอะไร ครูบาอาจารย์เราอยู่ในป่าในเขา ถ้ามันถูกต้องไปสามวันสี่วันถ้าไม่เจอ
บ้านเรือนก็ไม่มีไร ไปบิณฑบาตผิดเวลาเขา ไม่ได้สิ่งใดมาเลย ได้แต่ลมมากก็ไม่เป็นไร เพราะ
พຼ່ງนี้ก็หากินใหม่ได้

เราแสวงหาของเรา ถ้ามันไม่ทุกข์ไม่ร้อนมันก็คือไม่ทุกข์ไม่ร้อน ถ้ามันจะทุกข์จะร้อนนะ
อาหารท่วมหัวเลยละ มันก็บอกว่าไม่สมศักดิ์ศรี พวกนี้ไม่รู้จักครูบาอาจารย์เลย ครูบาอาจารย์ที่
ยิ่งใหญ่มันต้องของดีกว่านี้...ทุกข์ตาย ทุกข์ตายเพราะความคิดของเขา แต่ถ้ามันเป็นครูบา
อาจารย์ของเราละ เรื่องนี้เป็นเรื่องเล็กน้อย เห็นไหม

ถ้าเราได้อ่านน้ำพระนิตินหัวใจแล้ว สรรพสิ่งในโลกนี้เป็นของสมมุติ ชั่วครั้งชั่วคราวเท่านั้น หัวใจของเรายิ่งใหญ่ใหญ่ หัวใจไม่เคยตาย เพราะมันตายแล้วก็ไปเกิดใหม่ เกิดใหม่เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะอยู่อย่างนั้นนะ

แต่ถ้าเรามีสติปัญญา พันธุกรรมของจิต พันธุกรรมของจิตก็เกิดจากตรงนี้ เกิดจากตรงที่เราเข้าใจ เราตัดแต่ง เราพัฒนามัน พันธุกรรมของจิตมันจะเจริญขึ้นดีขึ้น แล้วมันมีวาสนาขึ้น ภาวนาได้ง่ายขึ้น ภาวนาแล้วบรรลุธรรมได้ ก็ได้รับการสะสมบุญกุศลของตนขึ้นมา เอวัง